

Boekbesprekingen

Rapport. Plan voor een experiment geïntegreerd voortgezet onderwijs. 2 delen. Met Bijlage. Uitgave: Katholiek Bureau voor Onderwijs en Opvoeding, Enschede, juni 1974.

Het bestuur van de Stichting Katholieke Onderwijscentrale te Enschede en het bestuur van de Stichting Katholieke Technische School voor Enschede en Omstreken te Enschede hebben in augustus 1971 besloten een werkgroep o.l.v. prof. dr. E. Velema in het leven te roepen, met de opdracht wegen aan te geven tot een experiment Geïntegreerd Voortgezet Onderwijs. Dit besluit bespoedigde het bestuurlijk samengaan van beide in de nieuwe Stichting Katholiek Onderwijs, Enschede.

Met de samenstelling van deze werkgroep, bestaande uit de directies en enkele leraren van de fuserende scholen, uitgebreid met deskundigen, heeft het bestuur een gelukkige hand gehad. De werkgroep kreeg de volgende viervoudige opdracht:

- het werkplan te ontwerpen voor een experiment g.v.o.;
- het verzamelen van literatuur over g.o.;
- onderzoeken van wensen en ideeën uit de praktijk;
- informatie verstrekken aan belanghebbende instanties zoals beleidsorganen, vakorganisaties, leraren, niet-onderwijzend personeel, en ouders.

In Enschede hebben elkaar in deze taak gevonden: een LTS, een school voor LHNO, twee scholen voor MAVO, een school voor LEAO, terwijl een HAVO-top in het vooruitzicht is gesteld. Momenteel krijgen straks 2400 leerlingen de kans via geïntegreerd voortgezet onderwijs hun weg te vinden naar andere vormen van v.o.

De werkgroep heeft haar fusieplannen in een voorbereidende periode van twee jaar ontworpen. Ze beschikte daarbij over een ambtelijk secretaris. Stafmedewerkers van het KPC en Centraal Bureau voor het Katholiek Onderwijs, alsmede hoofden van basisscholen en de directie van het Jacobuscollege namen regelmatig deel aan de wekelijkse besprekingen.

Het gigantische plan om een vijftal scholen samen een nieuwe vorm van onderwijs te laten creëren zou menig bestuur hebben afgeschrikt. En terecht. Tenzij men kans ziet de moeilijkheden onder ogen te zien, en de mogelijkheden die de wet biedt uit te buiten. Daartoe is een strakke en weldoordachte planning van werkzaamheden noodzakelijk. Zonder wetenschappelijke inbreng blijkt deze taak niet adequaat te volvoeren. Mét wetenschappelijke steun is het een uitvoerbare opdracht gebleken. Vanuit de onderwijskunde als de wetenschap die mede

bedoelt een bijdrage te leveren tot de oplossing van praktische onderwijsvraagstukken is door professor Velema een belangrijk aandeel geleverd. Zijn bekendheid met Twente zal voor hem dit werk extra aantrekkelijk hebben gemaakt.

Voor ons ligt het rapport dat als resultaat van twee jaar intensieve en regelmatige samenwerking binnen de werkgroep is tot stand gebracht. Zonder overdrijving mag gezegd worden, dat hier een unieke vorm van veldwerk is gestart.

Het plan is opgezet als een draaiboek voor het organiseren van g.v.o. Menige beginnende middenschool zou zich gelukkig prijzen, als ze dit voorwerk had gedaan. In Enschede weet men wat men gaat doen, en wat er nog gedaan moet worden, nauwkeurig getimed van 1974 af tot 1981 toe. Men weet ook waarom men voor geïntegreerd onderwijs voor 12-16-jarigen kiest, en waarom men katholiek onderwijs wil. Aparte hoofdstukken worden in het rapport gewijd aan de eigen aard van g.v.o., en aan de identiteitsproblematiek van de katholieke school. Deze beide keuzen vooraf berusten op een geloof in bepaalde waarden, respectievelijk van onderwijskundige en van levensbeschouwelijke aard. Bovendien weet men, dat de resultaten van het experiment op den duur zullen moeten uitmaken of deze vorm van g.o. wel aan de bedoelingen beantwoordt, of dat een ander model gekozen moet worden. Op dit fundament is het mogelijk een keuze te doen t.a.v. de onderwijsstructuurmodellen, en de structurele aspecten.

Geïntegreerd voortgezet onderwijs wordt niet zó maar ingevoerd. Na een voorbereidingsfase van drie jaar kan in 1975 begonnen worden met de eerste van de vier invoeringsfasen. Voorlopig is voorzien in een tweejarige geïntegreerde onderbouw met meer kern- en minder keuze-vakken, en een tweejarige bovenbouw met minder kern- en meer keuze-vakken. Daarop sluiten aan uiteenlopende vormen van v.o. na 16 jaar, nu nog min of meer als afzonderlijke vormen van v.o. gezien. Op den duur echter wordt gedacht aan bovenscholen die ten dele een samenhangend beeld vertonen.

Wie uit het voorgaande opmaakt, dat we hier weer eens te doen hebben met een nogal vrijblijvend en fraai uitgegeven rapport over een type middenschool, dat de leraren het werk wil laten doen dat anderen uitdenken, heeft het volkomen mis. Dit rapport is een specimen van

hoe onderwijsvernieuwing vanuit de basis gepland en gerealiseerd kan worden. Op grond van hechte samenwerking tussen de betrokken scholen, en geruggesteund door wetenschappelijke deskundigheid, inbreng van organisatie-ontwikkeling en van pedagogische centra is een werkplan ontstaan, dat als draaiboek en richtsnoer kan dienen voor het samengaan van denken en doen in de onderwijsvernieuwing.

Na het voorgaande zal de lezer verwachten, dat een volledig organisatiemodel beschikbaar is, alsmede een prognose van de extra financiële voorzieningen, nodig tussen 1971 en 1981. Inderdaad is in deze een voorstel uitgewerkt, aangevuld met bouwtechnische en didactische activiteiten. Nauwkeurig zijn een aantal randvoorwaarden opgesomd, en in grote lijnen vastgesteld. Zo vraagt de vernieuwingsstrategie die in de 2e of uitvoeringsfase is opgezet, om een stuurgroep, terzijde gestaan door een wetenschappelijk adviseur en een academisch gevormd projectleider. Het onderwijskundig onderzoek is immers de toetssteen van het project. Andere randvoorwaarden zijn faciliteiten t.a.v. de vervulling van nieuwe taken binnen het docententeam, zoals productie van leerstofpakketten, meewerken aan leerplanontwikkeling, coördinatie van produktieteams en meer managementtaken in het directieteam. Vanaf 1974 wordt gedacht aan de inbreng van een onderzoeker, die samen met de uitvoerenden bepaalt welk onderzoek het meest urgent is. De plannen zijn op hun financiële consequenties doordacht in een concept-begroting. Dit is wellicht de enige pagina waarbij de lezer de wenkbrauwen frons. Ze belooft namelijk van 1971-1983 bijna negen miljoen gulden. Daarin zijn de kosten voor het wetenschappelijk onderzoek nog niet eens begrepen.

Het rapport is uitgebreid met een bijlage welke een verslag bevat van een studiereis van enkele leden der werkgroep naar een comprehensive school in Hull. Tevens is een tweede deel aan het rapport toegevoegd dat uitsluitend handelt over rechtspositionele zaken. Ook

hier heeft taakverdeling goed gewerkt. Een aparte commissie heeft – na overleg met vakbonden en vakorganisaties – de rechtspositionele voorwaarden voor de fusie der scholen en het onderwijsexperiment opgesteld. Ze komen in het kort hierop neer, dat aan verkregen rechten niet kan worden getornd, en dat er voldoende faciliteiten komen in de vorm van ruimtelijke voorzieningen en taakuren om het extra werk van de experimentele inwerkperiode voor allen mogelijk te maken.

Door nauwkeurig tot in de details te inventariseren welke lessen aan de vijf scholen tot nu toe worden gegeven, en welke taken door het personeel worden verricht, is het mogelijk na te gaan wat er meer en anders zal geschieden als de fusie na vier jaar haar beslag heeft gekregen. Zo laat een lessenraming voor onder- en bovenbouw zien hoe in de talensector het Frans tot een vierde is gereduceerd, terwijl Engels enige en Duits een ruime uitbreiding heeft gekregen. Of we hier te doen hebben met een regionale voorkeur, wordt echter niet duidelijk. Waarom Geschiedenis en Aardrijkskunde meer armslag krijgen en Maatschappijleer constant op 1 uur per week gedurende vier jaar wordt gehouden, wordt evenmin verklaard. Opvallend is wel, dat Maatschappijleer zo vroeg wordt gegeven. Een ander typisch kenmerk is de invoering van het vak technologie, dat leerlingen van jongs af aan met technische problemen confronteert en hen uitdaagt tot het vinden van oplossingen, met behulp van verschillende disciplines.

Maar met deze opmerkingen dreigen we ons in details te verliezen. Terwijl de aantrekkelijkheid van dit rapport bestaat uit de voorlopigheid waarmee dit model van geïntegreerd voortgezet onderwijs wordt aangeboden. Aan practici noch wetenschappers is de steen der wijzen toegedacht. Maar wel durft men het in Enschede aan vanuit onderzoek van en participatie in veldwerk na te gaan of dit model of een ander het meest geschikt blijkt om de doelstellingen van het onderwijs te realiseren.

M. J. I. Bos

L. F. W. de Klerk, *Van leerpsychologie naar onderwijspsychologie*, Van Loghum Slaterus, Deventer 1974, 16 pag., f 3,50, ISBN 90 6001 320 4.

De titel van deze inaugurele rede, uitgesproken bij de officiële aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de onderwijspsychologie aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg op 14 november 1974 wekt hoge verwachtingen. Reeds Knoers heeft in zijn inaugurele rede aan de K.U. te Nijmegen in 1970 gewezen op de plaats van de leertheorie in een model van onderwijzen. Hij heeft daarmee de leerpsychologie ingebed in de onderwijstheorie, en deze op haar beurt geplaatst binnen een – voorlopig multi-disciplinaire – onderwijskunde. Hij heeft tevens destijds gewezen op de bruikbaarheid van o.a. de leertheorie van Gagné voor het onderwijskundig onderzoek. De rede van De Klerk moet in het verlengde hiervan gezien worden, al wordt Knoers daar niet vernoemd.

Tot op heden heeft de leerpsychologie weinig concrete aanknopingspunten voor de didactiek van het onder-

wijzen opgeleverd. De Klerk wijst nu een weg aan uit de impasse waarin het onderwijskundig onderzoek lijkt te zijn geraakt. Hij beschouwt onderwijspsychologie als deelgebied van de onderwijskunde. Zij heeft een bepaalde relatie tot de leerpsychologie. Gezien vanuit de systeemtheoretische benaderingswijze, komt dan de nadruk te liggen op de keuze van het model van het leerproces.

Dit model van leerproces functioneert binnen een onderwijsmodel. Wanneer nu onderwijsmodellen als van Glaser en Tyler slechts 'gevuld' worden met een leerpsychologische benadering die zich tevreden stelt met het black-box-model, doen ze geen recht aan de meer gecompliceerde werkelijkheid van het leren en onderwijzen.

De Klerk legt nu de nadruk op de noodzaak binnen de onderwijspsychologie zich af te vragen hoe het leerproces verloopt. De leertheorie van Gagné biedt wel een

basis voor een onderwijstheorie, doch het bezwaar is, dat alleen eenvoudige leerprocessen hiermee verklaarbaar zijn. Daarom wil hij voor andere dan eenvoudige motorische leerprocessen een beroep doen op het white-box-model van de Rus Talyzina.

Deze blikverruiming voor het onderwijs – waarbij in het onderzoek meer aandacht zal moeten worden geschonken aan individuele vormen van leren – zal stellig

de leraarstaak veranderen. Zijn instructietaak zal uitgebreid worden in de richting van leerbegeleidend bezig zijn met individuen.

Deze heldere – en hier en daar geestige – plaatsbepaling van de onderwijspsychologie binnen de onderwijskunde is van belang voor onderwijskundigen, en met name opleiders.

M. J. I. Bos

F. W. Prins, *Latent Taaltalent*. Over de stiefmoederlijke behandeling van een moedertaal. Dijkstra's uitgeverij Zeist bv, 1974, 72 pag., f 10,—, ISBN 90 262 9482 4.

Wie aangetrokken wordt door titel en ondertitel van dit werkje, zal waarschijnlijk nog niet bevroeden, dat dit in het verlengde ligt van het boek dat ik in *Pedagogische Studiën*, november 1974, uitvoerig mocht bespreken, te weten 'Kabes duru?' van A. C. Prins-Winkel. Ook de in het 'Woord vooraf' genoemde Bernard van Leer Foundation, 'die deze uitgave mogelijk heeft gemaakt', zal niet iedereen op het spoor brengen. Wellicht wel de opdracht aan Tirso Sprockel, 'de inspirerende kracht van het Antilliaanse onderwijs.'

Inderdaad gaat dit boekje met de aardig gevonden titel over het onderwijs op de Nederlandse Antillen, met name over de 'stiefmoederlijke' waardering die de moedertaal van de Nederlandse Antillen (althans van de Benedenwindse Eilanden), het Papiamentu, in de loop der jaren als onderwijstaal ten deel is gevallen, zodat het

taaltalent van de Antilliaanse kinderen in het Nederlandstalige onderwijs noodgedwongen 'latent' moest blijven.

In een aantal korte hoofdstukjes volgt de auteur de lijn der geschiedenis vanaf 1634, het jaar van de verovering van Curaçao door de Hollanders op de Spanjaarden, met nadruk op de 19e en 20 eeuw en het meest op de voor het Papiamentu positieve ontwikkelingen van de allerlaatste jaren.

Goede inleidende en slothoofdstukken vatten het in hoofdzaak beschrijvende midden in eigentijdse beschouwingen en tillen het enigszins populair geschreven, maar daardoor vlot leesbare, geheel op degelijk wetenschappelijk niveau. Dat doet eveneens het naar verhouding uitvoerige en uitstekende notenapparaat.

J. B. de Caluwé

Redactioneel

Omstreeks de jaarwisseling komt doorgaans de redactieraad bijeen ter bespreking van het door de redactie gevoerde beleid. Ook dit jaar weer heeft deze ontmoeting tussen redactie en redactieraad, zij het later dan normaal, plaatsgevonden. Een aantal besluiten van deze vergadering betrof de samenstelling van de redactie en de redactieraad, waarvan wij de lezers hierbij mededeling doen.

De huidige redactie-secretaris heeft in verband met een gedeeltelijke verandering van werkkring zijn functie neergelegd. Hij blijft evenwel dit jaar nog deel uitmaken van de redactie. Drs. G. Kanselaar, wetenschappelijk medewerker aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, is bereid gevonden de functie van redactie-secretaris over te nemen. Het secretariaat blijft echter gevestigd te Arnhem.

Prof. dr. K. Swinnen heeft eveneens te kennen gegeven zijn lidmaatschap van de redactie te willen beëindigen. De redactie zal zijn kritische en nauwgezette beoordeling van artikelen node missen. Hij zal worden opgevolgd door dr. E. de Corte te Leuven. Dr. De Corte is m.n. gespecialiseerd op het terrein van doelstellingen en doelstellingen-onderzoek in het onderwijs en publiceerde hierover ook in *Pedagogische Studiën*.

Ook in de redactieraad zijn enkele wijzigingen opgetreden. Prof. Swinnen heeft weliswaar de redactie verlaten, maar zal via de redactieraad toch zijn medewerking aan ons tijdschrift blijven geven. Op uitnodiging van de redactie is prof. dr. H. Rigaux, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Brussel toetgetreden tot de redactieraad. Dr. A. W. Haenen heeft medegedeeld zijn lidmaatschap van de redactieraad te willen beëindigen. De redactie is hem bijzonder erkentelijk voor de wijze waarop hij destijds ook in ons tijdschrift de aandacht heeft gevestigd op de aansluitingsproblematiek tussen kleuter- en lageronderwijs.

Tenslotte heeft de redactie met leedwezen kennisgenomen van het overlijden van prof. dr. V. D'Espallier, hoogleraar te Leuven en lid van de redactieraad. Binnenkort zal aan de verdiensten van prof. D'Espallier voor de opvoedkunde en de onderwijskunde in dit tijdschrift nader aandacht worden geschonken.

Minder passend in dit Redactioneel, maar niettemin van belang voor onze lezers, is tenslotte een mededeling inzake de uitvoering van ons tijdschrift. Ter besparing

van papier- en portokosten is besloten tot een enigszins gewijzigde opmaak. Vanaf het januarinumnummer is zowel de kolomlengte als de kolombreedte vergroot, terwijl tevens de regelafstand is verkleind. Hoewel dit zal leiden tot een geringer aantal pagina's per jaargang, heeft dit toch niet vermindering van de inhoud tot gevolg.

In tegendeel, de redactie prijst zich gelukkig dat ondanks een kritischer selectie van manuscripten de afgelopen jaren het tijdschrift voortdurend in omvang is toegenomen, terwijl ook het aantal abonnees is gestegen.

Inhoud andere tijdschriften

Tijdschrift voor Opvoedkunde
20ste jaargang, nr. 2, 1974/1975

Paul Moor: persoon en werk, door A. Reysen
Leren denken: een analyse van het leerresultaat, door C. F. van Parreren
Ontwikkeling van een empirische methode voor het inventariseren van leerdoelen, door E. De Corte en Chr. Masui
Op weg naar een Nederlandse middenschool, door N. A. J. Lagerweij
Studiemogelijkheden
Oogst uit Nederland
Boekbespreking
Congresaankondigingen

Ontvangen boeken

Buter E. M., *Van chaos naar toegepaste onderwijskunde*, Samson, Alphen aan de Rijn, 1974, f29,50.

Peschar J. L., *Milieu, school, beroepen*, H. D. Tjeenk Willink, Groningen, 1975, f29,50

Claessen J. F. M., Biermans-Bressers P. A. A. M. en Pelkmans A. H. W. M., *Studies over het onderwijs in de moderne vreemde talen*, deel I, Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen, 1974

vrije universiteit amsterdam

Bij de **vakgroep Bewegingsagogiek**, die zich in onderwijs en onderzoek bezighoudt met professioneel agogisch handelen met betrekking tot het bewegingsgedrag, zoals dat geïnstitutionaliseerd is in school, inrichting en sport, bestaat een vacature voor een

wetenschappelijk (hoofd)medewerk(st)er

De voorkeur gaat uit naar een sociaal wetenschappelijk opgeleid academicus met kennis van en/of ervaring met agogisch handelen in de sport.

De functie omvat:

- in teamverband meewerken aan doctoraal onderwijs voor de richting sportagogiek
- stage- en scriptie-begeleiding
- meewerken aan lopend onderzoek m.b.t. recreatiesport
- bestuurlijke taken

Van gegadigden wordt verwacht dat zij met de doelstelling van de Vrije Universiteit kunnen instemmen.

Voor nadere inlichtingen kunt U zich wenden tot: drs. B. J. Crum,
tel.: 020 - 548 45 47.

Schriftelijke sollicitaties onder vermelding van vacaturenummer 731-755 te richten aan de Hoofdafdeling Personeelszaken Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, postbus 7161, Amsterdam.

